УДК 378.661.014.3

АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СТУПЕНЕВОЇ МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ОСВІТИ

Пікон К.С.
Global Professioanl Consulting, США

У статті проаналізовано основні підходи до підготовки фахівців сестринської справи у США. Розкрито основні аспекти підготовки медичних сестер у контексті неперервної ступеневої освіти США. Визначено професійні можливості майбутніх фахівців сестринської справи в США. Окреслено спільні та відмінні риси між системами підготовки фахівців сестринської справи у США та Україні. Уточнено пріоритети соціальної політики та охорони здоров'я цих країн.
Ключові слова: фахівці сестринської справи, підготовки медичних сестер, ступенева освіта, система медсестринської освіти, кадровий ресурс.

Постановка проблеми. Складовою частиною системи охорони здоров'я є сестринська справа, яка має в своєму розпорядженні значну частину кадрових ресурсів та реальні потенційні можливості для задоволення потреб населення в доступній медичній допомозі. Проблема кардинальних змін у сестринській освіті назріла вже давно. Відомо, що нині в Україні дуже складна ситуація із забезпеченням медсестринськими кадрами всіх ланок практичної охорони здоров'я та навчального процесу з підготовки середнього медичного персоналу. У зародковому стані перебуває науково-дослідницька робота з питань вивчення різних напрямів сестринської справи, що призвело до реформування системи охорони здоров'я й освіти середніх медичних працівників в Україні з урахуванням сучасних потреб і передового закордонного досвіду. Вивчення різних аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців медсестринства в США слугуватиме потребам розвитку галузі сестринської справи в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий доробок українських і зарубіжних дослідників свідчить про актуальність та багатоаспектність проблеми професійної підготовки майбутніх медичних сестер у вищих навчальних закладах України та світу (І. Губенко, О. Кравченко, J. Buchan, M. Donahue, C. Hudak, P. Potter, J. Sullivan, C. Taylor). Незважаючи на низку науково-педагогічних пошуків, вивчення досвіду професійної підготовки майбутніх медичних сестер у навчально-виховному процесі вищої школи США залишається важливим предметом наукових досліджень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Для реалізації позитивних тенденцій у вищій освіті України необхідне вивчення міжнародного досвіду підготовки фахівців сестринської справи, яке потребує критичного аналізу здобутків освітніх систем зарубіжних країн та адаптації цих здобутків до національних потреб. У цьому контексті значний інтерес для України представляє досвід різних країн світу і особливо США, де сестринська справа та медсестринська освіта мають давню історію і багаті традиції. Вивчення та аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи у США дозволить удосконалити зміст професійної підготовки майбутніх фахівців медсестринства в Україні.

Мета статті полягає в здійсненні порівняльного аналізу процесу професійної підготовки майбутніх фахівців сестринської справи в США та Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна модель первинної медичної допомоги передбачає широку участь медсестер і акушерок у проведенні профілактичних заходів, призначенні обмеженого переліку ліків (окрім контрольованих препаратів), проведенні найпростіших медичних обстежень, імунізації, первинного прийому пацієнтів, здійсненні контролю за здоров'ям пацієнтів. Медичним сестрам відводиться суттєва роль у наданні допомоги людям похилого віку, пацієнтам з хронічними захворюваннями, роботі в сестринських клініках, організації інтегрованого догляду та доліковування, роботі з групами здорових тощо. Таке розширення сестринської практики в світі стало результатом зближення діяльності медичної сестри й лікаря з делегуванням частини лікарських повноважень медичним сестрам.

Модель медичної сестри як пасивного помічника лікаря, відходить у минуле, поступаючись місцем моделі медичної сестри – помічника пацієнта. Сестринська справа сьогодні – це самостійна галузь системи охорони здоров'я з чітко окресленими функціональними обов'язками для реабілітації хворих та підвищення якості їхнього життя. Наприклад, в США, де добре розвинена система первинної допомоги, ведення пацієнтів з багатьма хронічними захворюваннями здійснюється медичними сестрами, що забезпечує кращі результати ніж традиційне лікування під керівництвом лікаря [3, с. 12].

У США медичні сестри становлять основу первинної ланки охорони здоров'я, їм делеговано права надавати висококваліфіковану допомогу пацієнтам з хронічними і складними станами, але обмежене право призначення лікарських засобів [8, с. 207]. Слід зазначити, що медичні сестри в Америці, які спеціалізуються на допомозі людям з певними захворюваннями (цукровий діабет або бронхіальна астма), у повсякденній діяльності замінюють лікарів загальної практики – ведуть амбулаторний прийом для спостереження та навчання хворих або займаються освітньою діяльністю, спрямованою на підвищення кваліфікації медичних і соціальних працівників [5, с. 355].

Ще однією особливістю сестринського процесу в США є те, що там впроваджені структуровані програми ведення захворювань для деяких станів (case management). Медичні сестри проводять перше обстеження пацієнтів і направля-

© Пікон К.С., 2016

ють їх до відповідних ресурсів медичної допомоги [6, с. 806].

Як доцільно зазначає І. Губенко, медичні сестри первинної допомоги у США наділені розширеним функціональним діапазоном, а тому здатні забезпечити такий же спектр послуг, який зазвичай надають сімейні лікарі [1, с. 30], що сприяє скороченню рівня витрат системи охорони здоров'я та підвищенню результативності лікування. Автор стверджує, що від 25 до 70% роботи лікарів, залежно від конкретного завдання, цілком під силу медсестрам або іншим професіоналам [1, с. 32]. Саме медсестра, працюючи з лікарем, повинна звільнити його від діяльності, не властивої лікарській кваліфікації, що дозволить підвищити ефективність і раціональність використання лікарських кадрів.

Досліджуючи американський досвід формування професійної етики майбутніх медичних сестер, О. Кравченко зазначає, що у США медсестер вважають колегами лікарів, а не їх підлеглими. Медичні сестри можуть ставити під сумнів дії лікарів, якщо вони становлять небезпеку для пацієнтів. Окрім того, у США медсестра є не лише постачальником медичного обслуговування, а й учителем, посередником між пацієнтом і лікарем [2, с. 86].

Таким чином, перерозподіл ролей або сфери практичної діяльності конкретних працівників охорони здоров'я, який існує в США, – це стратегія, що дає змогу раціонально використовувати різноманітні кадрові ресурси. Ці зміни професійних кордонів доцільно розподілити на чотири категорії: поліпшення, заміна, передача повноважень та інновації [1, с. 29]. Найбільшою мірою ці зміни стосуються фахівців сестринської справи, оскільки такий перерозподіл ролей уможливлює поліпшення результатів лікування пацієнтів, особливо з хронічними захворюваннями і скорочення використання ними послуг охорони здоров'я. Отже, розширення меж сестринської практики сприяє підвищенню доступності медичної допомоги, поліпшенню її якості та задоволеності пацієнтів, регулюванню навантаження лікаря і звільненню його часу на консультування та лікування пацієнтів, підвищенню професійного статусу медичних сестер та відповідальності за пацієнта.

Припускаємо, що розширення меж сестринської практики в Україні можливе з використанням американського досвіду підготовки медичних сестер. Вища освіта США характеризується значним різноманіттям навчальних програм, дисциплін і спеціальностей, що представляє собою єдиний соціальний інститут для виконання важливих економічних, соціальних та ідеологічних функцій. Основною метою реформ у вищий освіті США є підвищення ефективності підготовки фахівців, яка досягається коректуванням навчальних планів та програм з метою адаптації їх до постійних змін в суспільстві, реалізація принципів індивідуального підходу, втілення інноваційних технологій в навчальний процес, впровадження нових форм та методів навчання. Існує багато чинників, що впливають на популярність тієї чи іншої професії. США – країна, де приділяється достатня увага медицині та здоров'ю. Професія медичної сестри в американському суспільстві – шанована та важлива, що впливає на якісну підготовку фахівців, з урахуванням відповідності змісту освіти реаліям сучасного суспільства (орієнтація на запити суспільства (customer service orientation)).

Американська філософія освіти наслідує важливі тенденції XXI століття. Суспільство, в якому існує нерівність, авторитаризм, заборона слова, думки чи навчання для кожного, не може вважатися успішним. Розвиток будь-якого суспільства можливий лише при високому фінансуванні освіти, новітніх технологій та медицини. Сполучені Штати Америки демонструють високий розвиток новітніх технологій, довгий час вони залишалися лідерами інновацій.

Медичні школи (в США так називаються вищі медичні навчальні заклади) в основному фінансуються з бюджетів тих штатів, в яких вони розташовані. Медсестринська освіта в США має спільні рівні з українською медсестринською освітою, проте має і принципові відмінності. З урахуванням законодавчих вимог американські вищі навчальні заклади здійснюють підготовку медичної сестри за такими освітніми програмами: програми початкового професійного навчання безпосередньо в лікувальних установах (ліцензована молодша медсестра (LPN)), програми професійної підготовки на базі місцевих муніципальних професійно-технічних училищ («community colleges» – дипломована медсестра (RN)), програми професійної підготовки на базі університетів (медсестри поглибленої практики (APN)) [7, с. 21].

Всі програми медсестринської освіти США повинні відповідати встановленим стандартам, щоб отримати акредитацію Національної Ліги Сестринської Справи або Американської Асоціації Факультетів Сестринської Освіти. Навчальні плани розробляються професорсько-викладацьким складом з урахуванням динамічних змін у сучасних системах медичної допомоги.

Американська модель ступеневої медсестринської освіти є комплексною. Середня медична освіта, яка поступово відходить у минуле, передбачає 3 роки навчання і є схожою на освіту в Україні. Медсестри з середньою освітою мають змогу працювати так само, як і медсестри з вищою освітою, але у них нижча кваліфікація. Вища медсестринська освіта передбачає 6 років підготовки. Більшість лікарень хочуть мати персонал високої кваліфікації, тому американська система підготовки фахівців сестринської справи поступово переходить лише на BSN. Медсестрам з вищою освітою платять більше і в них є більше можливостей для кар'єрного зростання.

Для тих, хто вирішив продовжувати своє навчання в галузі медсестринства далі, існує так звана післядипломна освіта: Master of Science in Nursing і PhD in Nursing (магістр і доктор наук в медсестринській справі). Є окрема категорія – Nurse Practitioner (NP), проте в Україні не існує аналогу цього терміну. Nurse Practitioners додатково до вищої освіти навчаються 3 роки, завдяки чому отримують повноваження діагностувати, виписувати ліки і призначати лікування, але займатися медичною діяльністю в межах конкретної спеціалізації (акушерство і гінекологія, педіатрія, сімейна медицина тощо). Медичні сестри з рівнем NP працюють в амбулаторних центрах, клініках і стаціонарах. Медсестри рівня кандидата та доктора наук мають право викладати в уні-

верситетах, працювати в адміністрації, займати керівні посади та займатися юридичними питаннями медицини [6, с. 522-589].

Слід відзначити високу професійність медсестринської справи у США, що було досягнуто в шляхом поступового методичного вдосконалення системи освіти медсестер. Остання відзначається своєю гнучкістю та відсутністю ліміту для продовження навчання, яке можна призупинити на будь-якому рівні. Для тих, хто вирішив продовжувати навчання в галузі медсестринства, існує післядипломна освіта на отримання ступеня магістра медсестринства і доктора філософії. Навчання до отримання ступеня магістра триває від 18 до 24 місяців [7, с. 119]. Після навчання за цією програмою медична сестра має можливість займатися дослідницькою діяльністю. З недавніх пір США стали піонерами в сфері написання дисертацій з сестринської справ [5, с. 196].

Найвищим рівнем медсестринської освіти у США є «The Research-Focused Doctoral Program in Nursing», в результаті отримання якої (і написання дисертації) присвоюється звання «The Doctor of Philosophy» (PHD) або «The doctor of nursing Science» (DNS). Навчатися на цьому рівні можуть студенти, які мають ступінь бакалавра сестринської справи, «master» сестринської справи або студенти, які мають ступінь DNS. Проте на деякі з цих програм приймаються студенти, в яких немає базової медсестринської освіти. Необхідною умовою є набір встановленого переліку кредитів (за програмою кожного з курсів наведений перелік кредитів може змінюватися).

Всі програми сестринської освіти пов'язують такі загальні риси: випускники всіх програм повинні скласти єдиний ліцензійний іспит з сестринського догляду для отримання кваліфікації професійно акредитованої медичної сестри. Цей іспит є засобом контролю мінімальної технічної компетенції кандидатів і гарантує їхній безпечний допуск до загальної сестринської професійної практики.

Таким чином, отримання медсестринської освіти відкриває такі професійні можливості для майбутніх фахівців сестринської справи в США:

1) медична сестра, яка працює в соціальній сфері та в громадській охороні здоров'я, має можливість працювати в державних і приватних школах, консультаційних центрах, центрах для престарілих, релігійних організаціях, агенціях соціального сервісу;

2) медична сестра, яка перебуває на державній службі, має можливість працювати у системі охорони здоров'я, будинках для ветеранів, корпусах миру, збройних силах, в'язницях;

3) наукова і дослідницька робота медичної сестри проводиться у великих клініках і медичних центрах, коледжах і університетах, центрах для медсестринської наукової-дослідної роботи;

4) медсестринство у шпиталях (шпиталі, клініки та медичні центри; лікарські офіси та медичні об'єднання, амбулаторні хірургічні центри; центри, де хворі потребують постійного нагляду; психіатричні клініки тощо);

5) медична сестра-магістр, яка має свою власну практику, має можливість працювати в агенціях з набору медсестринського персоналу, організаціях з потребами в тимчасовому медичному обслуговуванні;

6) телемедицина (спеціалізовані центри; приватні офіси; ВООЗ; клініки; шпиталі Охорони здоров'я; військові бази; національні та міжнародні урядові проекти; приватні волонтерські організації; релігійні місії тощо);

7) інші можливі галузі діяльності медсестри – робота в страхових компаніях, у бізнесі та промислових компаніях (фармацевтика, медичне обладнання і устаткування, медичні торгівельні компанії), в юридичних фірмах, медичних видавництвах, рекламних агенціях, що рекламують медичні товари чи послуги тощо.

Отже, для підвищення якості медсестринської освіти в Україні та її наближення до американського рівня необхідно здійснити низку заходів: перегляд штатних нормативів (збільшення чисельності середніх медичних працівників з урахуванням реальної потреби); удосконалення нормативно-правової бази, методів та інструментів кадрової політики; оптимізацію професійної діяльності фахівців галузі (перерозподіл ресурсів, повноважень, дисциплінарний підхід до підготовки); вдосконалення системи управління сестринським персоналом відповідно до міжнародної та американської практики; делегування низки лікарських функцій медичній сестрі; вдосконалення медсестринської освіти, зокрема безперервне професійне навчання та залучення професійних асоціацій до вирішення кадрових проблем; створення умов для підвищення мотивації та соціального статусу фахівців сестринської справи; зміна організації праці середніх медичних працівників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Реформа сестринської справи та освіти в Україні, розвиток медичної науки, впровадження інтенсивних медичних, педагогічних та інформаційних технологій висувають нові вимоги до сестринського персоналу. Сьогодні формується сучасна концепція сестринської справи, оскільки вона виокремлюється в самостійну сферу медицини. Зростання ефективності медичної допомоги за умови високого рівня освіти середнього медичного персоналу дає змогу проводити диференціювання сестринської діяльності, удосконалювати стандарти долікарської медичної допомоги, визначати і нормувати потреби пацієнта в медичних послугах, здійснювати контроль і облік медичної допомоги а, отже, раціонально і економно використовувати ресурси системи охорони здоров'я, що визначаємо як перспективи подальших наукових досліджень.

Список літератури:

1. Губенко І. Я. Розвиток наукових досліджень в медсестринстві як основа вдосконалення медсестринської допомоги / І. Я. Губенко, Л. П. Бразалій, О. Т. Шевченко // Магістр медсестринства. – 2008. – № 1. – С. 28–32.
2. Кравченко О. Формування професійної етики майбутніх медичних сестер: американський досвід / Олена Кравченко // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – Вип. 1. – С. 82–87.
3. Buchan J. Skill-mix and Policy Change in the Health Workforce: Nurses in Advanced Roles / J. Buchan, L. Calman. – Paris: OECD, 2005. – 63 p.

4. Donahue M. P. Nursing the finest art: an illustrated history / M. P. Donahue. – St. Louis: CV Mosby, 2010 – 390 p.
5. Hudak C. Critical Care Nursing / C. Hudak, B. Gallo, J. Benz. – Philadelphia: Lippincott Company. – 2001. – 900 p.
6. Potter P. Basic Nursing / Perry Potter. – The USA: Mortsby Year Book, 2002. – 1050 p.
7. Sullivan J. T. Collaboration: a health care imperative McGraw-Hill Professional / Toni J. Sullivan. – The USA: Kansas City, 1998. – 646 p.
8. Taylor C. Fundamentals of Nursing / C. Taylor, C. Lillis. – The USA: Priscilla Lemore. – 2003. – 1000 p.

Пикон Е.С.
Global Professioanl Consulting, США

АМЕРИКАНСКИЙ ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ СТУПЕНЧАТОГО МЕДСЕСТРИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация
В статье проанализированы основные подходы к подготовке специалистов сестринского дела в США. Раскрыты основные аспекты подготовки медицинских сестер в контексте непрерывного многоуровневого образования в США. Определены профессиональные возможности будущих специалистов сестринского дела в США. Определены общие и отличительные черты между системами подготовки специалистов сестринского дела в США и в Украине. Уточнены приоритеты социальной политики и здравоохранения этих стран.
Ключевые слова: специалисты сестринского дела, подготовка медицинских сестер, ступенчатое образование, система медсестринского образования, кадровый ресурс.

Pikon K.S.
Global Professioanl Consulting, USA

AMERICAN EXPERIENCE OF ORGANIZATION OF GRADED NURSING EDUCATION

Summary
The basic approaches to training nursing specialists in the USA are analyzed in the article. The basic aspects of the nurses training in the context of continuous multilevel education in the USA are described. The professional abilities of future nurses in the USA are defined. The differences and similarities between the systems of nurses' training in the USA and in Ukraine are defined. the priorities for social policy and health care in these countries are concretized.
Keywords: nursing professionals, training of nurses, graded education, nursing education system, human resource.